

"לְבַנְיָנָה שֶׁל תּוֹרָה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי רה"י הרב ברוך וידר שליט"א

מלחמה – אתחלתא דגאולה

אף שאיש אינו יודע לאן תתפתח המערכה הזו וכיצד תסתיים, מכל מקום יודעים אנו באופן ברור שיש לה תפקיד חשוב במהלך גאולתינו.

אתחלתא דגאולה

הגמרא במסכת מגילה² מבארת את סדר הברכות בתפילת שמונה עשרה.

שואלת שם הגמרא:

"ומה ראו לומר גאולה בשביעית? אמר רבא מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה בשביעית".

רש"י מסביר שע"פ הפסוקים³ היה מתאים יותר שאחר אמירת "סלח לנו" תבוא בקשת הרפואה, ולא בקשת הגאולה. למרות זאת קבעו את בקשת הגאולה בברכה השביעית כיוון שבסדר הגאולה המובא בגמרא בסנהדרין⁴ מתואר שהגאולה תהיה בשנה השביעית.

ממשיכה הגמרא ושואלת:

"והאמר מר בשישית קולות בשביעית מלחמות במוצאי שביעית בן דוד בא? "מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא".

בימים אלו¹ שוב נמצא עמ"י במצב של מלחמה. מאז קום המדינה אנו נדרשים להאבק על קיומנו בארץ ללא הפסקה. מאז ומתמיד מאבקים אלו התנהלו בראש ובראשונה ע"י מסירות נפשם של חיילי צה"ל, אבל בשנים האחרונות בעקבות התפתחות הטילים הפכה המלחמה למלחמת עורף, מלחמה שבה גם התושבים נמצאים בחזית וממילא גם מסירותם נדרשת לעמידה במאבק.

חיילי צה"ל על כל זרועותיו ראויים לשבח גדול. שמעתי מהרב שמואל אליהו דבר נפלא: עצם זה שעשרות אלפים מחיילי צה"ל (כולל חלק מתלמידינו), עוזבים את משפחותיהם ועומדים נכונים לקרב, זו היא בחינה של מסירות נפש של עקידת יצחק. גם אם לעת עתה העשייה היא פסיבית, עצם המוכנות של החיילים הממתנים לפקודה לנוע, זו נכונות להקרבה כמו יצחק אבינו שנדרשה ממנו מוכנות בלבד, וזה דבר נפלא מאוד. הקב"ה יעזור ויגן ויושיע.

לשבח גדול ראויים גם מליון תושבים ויותר העומדים איתנים מול התקפות חוזרות ונשנות המשבשות את מהלך החיים ומעמידות אותם בסכנת חיים. אפשר וכדאי לשמוע מתלמידי הישיבה הבאים מהדרום מהי אותה הרגשה של ההתמודדות עם התקפות טילים, כשאי אפשר לצאת אפילו לרבע שעה מהבית.

² יז:

³ "כדכתיב קרא: הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי" (רש"י שם)

⁴ צז.

¹ השיחה נאמרה בימי מבצע 'עמוד ענן' ברצועת עזה.

כלומר שאפילו מלחמות שמתנהלות בין אוה"ע, הן שייכות לקידום התהליך של גאולת העולם. קל וחומר מלחמות הקשורות לעמ"י.

"ולפי ערכה של גודל המלחמה בכמותה ואיכותה, ככה תגדל הצפיה לרגלי משיח שבה".

כל מערכה מקדמת את מהלך הגאולה, אבל ככל שהמלחמה גדולה יותר ומורכבת יותר, היא מכילה תהליך עמוק וגדול יותר בדרך אל הגאולה.

איננו יודעים לאן זה יוביל אותנו, אבל אנו יודעים ומאמינים באמונה גדולה שדרך המלחמות וגם דרך מערכה זו, הולך ונגאל עמ"י. כפי שמביטים אנו היום במלחמות שהיו בשישים וחמש שנות קיום המדינה ויודעים שכל מלחמה הובילה פה לאיזה תהליך כללי ורוחני, כך נוכל להביט אחורה בעוד שנים ואולי נבין את משמעותה של המלחמה הזו.

ראה נא בעונינו

ראוי שנשים ליבנו לכוון יותר בברכה השביעית בימים אלה. בברכה זו אנו מבקשים "ראה נא בעונינו וריבה ריבנו וגאלנו גאולה שלמה מהרה למען שמך", ונתבונן מעט בדברים הללו.

יש מצב בהשגחת הקב"ה הנקרא הסתר פנים. זהו סוג של השגחה א-להית, בה ייתכן חלילה שאויבי ישראל יתגברו.

כך כותב הרמב"ן בפרשת שמות על שעבוד בני" במצרים:

הגמ' מקשה שהרי מהתיאור בסנהדרין עולה שהגאולה תהיה רק במוצאי שביעית, ובשביעית עצמה דווקא יהיו מלחמות! על כך עונה הגמרא שהמלחמות הן תחילת הגאולה.

לכאורה יש לשאול על הגמרא שהרי בהמשך התפילה מבקשים על ירושלים ומצמיח קרן ישועה, ובקשת הגאולה היא בעיקר שם.

מבלי ששאל זאת, רש"י עונה על כך: "ואף על גב דהאי גאולה לאו גאולה דגלות היא, אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד". רש"י מבאר כאן את המושג "מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא", והוא מבאר שהבקשה הזו של "ראה נא בעונינו וריבה ריבנו וגאלנו גאולה שלימה", היא בעצם בקשה על השלבים, על היסורים והצרות שעמ"י עובר בדרך אל הגאולה הגדולה שעליה מבקשים אנו בהמשך התפילה.

נמצינו למדים כאן דבר גדול. מלחמות הן גם סימן וגם יצירה של אתחלתא דגאולה. גם המלחמות שאינן מוזכרות בתאורי הגאולה הגדולה המופיעה בנביאים, אלא מלחמות שהן חלק מהצרות העוברות על עמ"י וממלחמת הקיום שלו, הן מקדמות את תהליך הגאולה ושייכות לאתחלתא דגאולה. בפרט בארץ ישראל ובפרט במדינת ישראל, בזמן של אתחלתא דגאולה שבו אנו נמצאים.

צפיה לרגלי משיח

בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה כתב "הרב" זצ"ל:

"כשיש מלחמה גדולה בעולם מתעורר כח משיח"⁵.

⁵ אורות המלחמה א

זה חילול השם, וכאשר ההצלחה מאירה לעמ"י זהו גילוי כבוד שמים. דבר זה הוא מיסודי בית מדרשנו.

שמעתי שאחד ממנהיגי החמאס נשאל איך זה שהם יורים כ"כ הרבה טילים ואינם מצליחים כמעט, והשיב אותו מחבל שהא-להים של היהודים עוזר להם.

צה"ל מנהל את המלחמה בפניצטה ובזהירות רבה מפגיעה באזרחים, ובזה אנו מלמדים את העולם כולו מוסר אנושי. האם זה נכון לעשות כך או לא, זו שאלה לדיון בבית המדרש. אבל העובדה היא שמדינות העולם מצדיעות לעמ"י על ההתנהגות הזו.

התפקיד שלנו בעת הזאת הוא לזעוק: "וגאלנו גאולה שלמה מהרה למען שמך". לבקש שלא יאונה חלילה כל רע לאף אחד מאזרחי המדינה ומחיילי צה"ל, וממילא יתגלה יותר כבוד שמים, "למען שמך". המלחמה היא אתחלתא דגאולה, גאולת ישראל שהיא גאולת הקב"ה וגילוי שמו בעולם.

תורה ותפילה

מוכא בפוסקים¹⁰ שבברכת "שמע קולנו" רשאי אדם להוסיף ולבקש בקשותיו. אני הקטן אומר שצריך אדם תמיד להוסיף בקשותיו, משום שתפילה דאורייתא באמת היא דווקא כאשר אדם מתפלל ומבקש מעומק לבו, ולא רק קורא את הכתוב כאשר פעמים רבות זה בפיו בלבד. לכן כל אחד ואחד מאיתנו יוסיף בימים הללו בראש ובראשונה על ענייני הכלל: לבקש על כבוד שמים, לבקש על אחינו שבדרום, לבקש על חיילי הישיבה וכמובן כלל

¹⁰ אר"ח סימן קיט סעיף א

"כי בתחילה⁶ היה מסתיר פניו מהם והיה לאכול, ועתה שמע א-להים נאקתם וראה אותם"⁷

מסביר שם הרמב"ן שכאשר "נִיַּאֲנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֵבֶרָה נִיַּעֲקוּ"⁸ אז וישמע א-להים את נאקתם וירא א-להים את בני ישראל וידע א-להים. אחרי הזעקה נשתנתה ההנהגה "שלא הסתיר פניו עוד מהם, וידע את מכאובם, וכל הנעשה להם, ואת כל הצריך להם".

ודאי שגם קודם ידע הקב"ה כל מה שנעשה, אבל עכשיו ההנהגה הא-להית השתנתה.

(כעל אור החיים הק' מעיר שם, שהם לא זעקו לקב"ה, אלא פשוט זעקו מתוך הצרה – מההרגשה של המקלט, של הריצה לתפוס מחסה. קל וחומר מי שזועק לרבש"ע).

בברכת שים שלום אנו מבקשים הארת פנים: "ברכנו אבינו כולנו כאחד יחד באור פניך", זו הנהגה שונה של הארת פנים. במצרים אף שכבר לא היה אותו מצב נורא של הסתר פנים, מכל מקום עדיין לא זכו להנהגה של הארת פנים.

זה מה שמלמד אותנו הרמב"ן, ועל מצב זה אנו מבקשים:

"ראה נא בעונינו" – רבש"ע ראה והשגח בעונינו.

"וריבה ריבנו" – הלא ריבנו ריבך הוא, שהעומד כנגד ישראל כאילו עומד כנגד הקב"ה.⁹

"וגאלנו גאולה שלמה מהרה למען שמך" – גאולת ישראל היא גאולת הקב"ה, כי גאולת ישראל היא גאולת שם ה' בעולם שאותו אנו מופיעים ומגלים בעולם. כאשר יש הסתר פנים

⁶ כלומר עד שבאה זעקתם של בני"י.

⁷ שמות ב כה

⁸ שמות ב כג

⁹ רש"י במדבר לא ג

חובה ממש להתפלל על הדבר הזה. מעיקרי אמונתנו הוא שהתפילה פועלת בעולם, לכן אנו נדרשים בעת הזאת לתפילה מקירות הלב, תפילה גדולה שתביא להארת פנים. מטעם זה הוספנו כאן בקשת אבינו מלכנו (כפי שהנהיג החפץ חיים), וכן הוספנו את פרקי התהילים הנאמרים בעמ"י בזמן מלחמה, ע"פ קריאת גדולי הדור. הדבר העיקרי הוא שהתפילות יבואו מתוך הלב.

יפה עשו בני הישיבה שאירגנו תורנות לימוד בבית המדרש גם בלילה, וישר כח לעומדים על המשמרת. צריך שלא תפסוק התורה מבית המדרש ולוא לרגע אחד במשך עשרים וארבע שעות, לימוד התורה שיהיה כאן כל הזמן, יחזיק את עמ"י. על הכתוב "הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיְדֵי יְדֵי עֲשׂוֹ"¹², דרשו חז"ל¹³ שבזמן שקול יעקב בבתי כנסיות ובתי מדרשות אז אין הידים ידי עשיו שולטות בו. לא ידי עשיו ולא ידי חותנו ישמעאל. כך לימדונו חז"ל ואנו מאמינים בזה באמונה שלימה.

ראוי מאוד שכל אחד מאיתנו היושבים כאן יחשוב לעצמו במה הוא יכול להוסיף ולהשתפר, מה יוכל לקבל על עצמו, ואיזה זכות נוספת הוא יוכל להעמיד לטובת עמ"י כולו ולטובת תושבי הדרום וחיילי צה"ל העומדים במערכה וביניהם גם בני הישיבה המגוייסים ועומדים בשערי עזה.

הקב"ה יגלה לנו אורו של מלך המשיח מתוך האפלה והחשיכה, מתוך מסתרי הטילים, מתוך כל מה שעוטף אותנו, ויאיר לנו באור חדש כמו שאנו מבקשים כל יום בתפילה "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו (כל ישראל ובתוכם אנחנו) במהרה לאורו"¹⁴.

חיילי צבא הגנה לישראל, יחד עם בקשותיו הפרטיות.

ומעל הכל – התורה. חייבים לאגור כוח להתאמץ ולהתחזק בלימוד התורה. אמר לי אחד מבני הדרום שחזר לישיבה שהוא הולך לנצל כל רגע ללימוד, הוא הרגיש טעם טילים. אנו בירושלים ב"ה כמעט ולא מרגישים את הטעם הזה, אבל אנחנו חייבים להתאמץ ולהגביר את עמל התורה והתמדת הלימוד. ראוי שכל אחד ואחד מאיתנו יאמץ חייל אחד מחיילי הישיבה וירגיש שותפות עמו, אחד מול אחד, הוא לוחם בחזית ואני כאן עמל על משמרת. כך נכון לעשות בימים הללו, כדי שנחוש יותר שאנו נושאים באחריות ושותפים במאמץ לעזרת ישראל וקידוש שם שמיים. כל מלה של תורה פועלת היא כשכפ"ץ המגן על חיילינו ועל כל עם ישראל.

שותפות בצער הציבור

חז"ל¹¹ מגנים מאד את מי שאינו משתף עצמו בצער הציבור, את מי שחי את חייו לעצמו ואומר "שלום עליך נפשי" וחושב שזו בעיה רק של תושבי דרום הארץ ובאר שבע שהיום נראית כעיר רפאים.

מסופר על החזון איש זצ"ל, שבזמן מלחמת העולם השנייה, היה ישן על הרצפה ולא במיטתו, כדי להשתתף בצרת הציבור. אינני אומר שעלינו להיכנס למקלטים כדי להרגיש את צערם של תושבי הדרום ואיני אומר שצריך לעסוק כעת כשאנו בישיבה במשימות הצבאיות, לכל אחד מאיתנו יהיה זמן שהתפקיד הצבאי יהיה מוטל גם עליו. אבל בהרגשת הלב צריך כל אחד לשאת את כאב המצב, ואת צער הנושאים בעול המלחמה.

¹² בראשית, כז כב

¹³ איכה רבה, פתיחתא א

¹⁴ סוף ברכת יוצר המאורות

¹¹ תענית יא.

